

SXEDIO.90L

16.5.1939: ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΥ. ΕΝΤΟΝΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗ. ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ. ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΑΝ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ (ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ) ΛΕΥΚΟΥ ΚΑΙ ΜΠΛΕ ΣΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΟΛΥΒΙΑ

Στη δεύτερη ημέρα της δίκης του Τοποτηρητή του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου, Μητροπολίτη Πάφου Λεόντιου η μαρτυρία που παρουσιάστηκε στη συνέχεια εναντίον του αφορούσε τα όσα είχε πει στη Λευκωσία.

Λεπτομέρειες έδωσε η εφημερίδα "Ελευθερία":

"ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ Α. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗ: Κατόπιν καλείται ο αστυνομικός Αριστος Θεοχαρίδης, ο οποίος καταθέτει τα εξής: Υπηρετώ εις την μυστικήν υπηρεσίαν εν Λευκωσία. Ενθυμούμαι ότι εις τας **30.4.1939** την πρωίαν μετέβην εις την εκκλησίαν Αγίου Ιωάννου Λευκωσίας, ήτο παρών ο Μητροπολίτης και έκαμε κήρυγμα. Δεν εκράτησα σημείωσιν του κηρύγματος εις την εκκλησίαν, αλλά μετά **15** περίπου λεπτά έγραψα ότι ενθυμούμουν.

Του δίδεται υπό του κ. Ασμουν η κατάθεσις του, διά να υποβοηθήση την μνήμην του. Τούτο γίνεται αφορμή μακρών ενστάσεων εκ μέρους της υπερασπίσεως διά του κ. Σωτ. Μαρκίδου, διότι η κατάθεσις ήτο γραφομηχανημένη και συντεταγμένη εις την αγγλικήν.

Ο μάρτυς ισχυρίζεται ότι έγραψεν ο ίδιος την κατάθεσιν του με την γραφομηχανήν και ο ίδιος απ' ευθείας απέδωσε τα όσα ήκουσεν Ελληνιστί εις την αγγλικήν γλώσσαν και είναι αυτή η κατάθεσις του όπως την υπέβαλε εις τους προϊσταμένους του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τούτο είναι ζήτημα γεγονότων.

ΜΑΡΚΙΔΗΣ: Τούτο είναι ζήτημα πολύ δύσκολον και απαιτεί μόρφωσιν και γλωσσομάθειαν σπάνιαν διά να κατορθωθή τούτο. Εις τα διάφορα Κυβερνητικά τμήματα και εις το δικαστήριον έχομεν πολύ καλούς γλωσσομαθείς και εν τούτοις είναι πολύ σπάνιον να

δυνηθή κανείς εκ τούτων να κρατήσει από μνήμης ότι ήκουσεν εις άλλην γλώσσαν και να το μεταφέρει απ' ευθείας εις την αγγλικήν.

ΑΣΜΟΥΡ: Να προχωρήσωμεν εις την υπόθεσιν, διότι πιθανόν να μη γίνη ανάγκη να υποβοηθήση την μνήμην του ο μάρτυς διά της καταθέσεως αυτής (Προς τον μάρτυρα): Ενθυμείσαι τι είπεν ο Μητροπολίτης εις την εκκλησίαν Αγ. Ιωάννου την **30.4.1939**;

ΜΑΡΤΥΣ: Θέλετε Ελληνικά ή Αγγλικά;

ΑΣΜΟΥΡ: Ελληνικά.

ΜΑΡΤΥΣ: "Αγαπητοί μου αδελφοί Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Ημείς οι Κύπριοι είμεθα Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι και όχι απλώς Χριστιανοί Ορθόδοξοι όπως μας αποκαλούν. Μη λησμονήτε ότι είμεθα Έλληνες. Κάθε Έλλην Χριστιανός Ορθόδοξος διά να είναι αληθής, τοιούτος δέον να αγαπά το Έθνος του και την θρησκείαν του. Εις την Κύπρον παρατηρείται μεγάλη προπαγάνδα μου έτυχε να επισκεφθώ σχολεία και να θέσω ερωτήσεις εις μερικούς μαθητάς. Τους ηρώτησα εις ποίαν εθνικότητα ανήκουν. Ο πρώτος μου είπεν ότι είναι "Ορθόδοξος", ο δεύτερος "Χριστιανός" και ο τρίτος "Κύπριος".

Όταν τους ηρώτησα: Δεν γνωρίζετε ότι είσθε Έλληνες, ηγγνόσαν.

Ενώσατε όλοι τα στόματα και τας ψυχάς σας και να διακηρύξητε εις τας οικογενείας και τα τέκνα σας το γένος σας και την θρησκείαν σας, και έστε βέβαιοι, ότι ο πόθος μας θα εκπληρωθή. Ως αρχηγός της Εκκλησίας σας λέγω ότι αυτά συστηματικώς αδικόμεθα και πρέπει να σωθώμεν. Γαλάζιος ουρανός λευκά σύννεφα είναι το αθάνατον ελληνικό χρώμα της ελευθερίας. Φιλοξενούμενοι εν Κύπρω είναι αυτοί που μας κατηγορούν".

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Ομιλείτε καλώς την Ελληνικήν;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, ομιλώ εξ ίσου και την Αγγλικήν. Δεν είμαι Έλλην, είμαι Χριστιανός Ορθόδοξος.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Πόθεν κατάγεσαι;

ΜΑΡΤΥΣ: Από Κύπρον.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Εις ποίαν φηλήν ανήκεις;

MARTYΣ: Είμαι Χριστιανός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς μπορεί να είπη ο μάρτυς εις ποίον γένος ανήκει; Είναι εμπειρογνώμων (**expert**);

Σ. ΜΑΡΚΙΔΗΣ: Γνωρίζω ότι τέσσαρες φυλαί υπάρχουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θέλω να μάθω ποίαι είναι αι τέσσαρες αύται φυλαί.

Σ. ΜΑΡΚΙΔΗΣ: Είναι η Καυκασία, η Κίτρινη, η Λευκή και η Μαύρη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η ερώτησις αυτή νομίζω ότι τίθεται προς παραπλάνησιν του μάρτυρος.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Τοιούτον σκοπόν δεν είχον. Λυπούμαι πολύ, εάν παρεξηγήθην. Δεν είναι μόνον ο μάρτυς, ο οποίος θα είπη ότι υπάχουν κάτοικοι Έλληνες εν Κύπρω και ελληνικής καταγωγής. Και η Νομοθεσία το αναγνωρίζει αυτό. Επιμένω διά να αντιληφθή η εντιμότης σας την νοοτροπίαν του μάρτυρος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα εξηγήσω πως αντελήφθην. Ηρωτήσατε, αν ξεύρη Ελληνικά και εις ποίον μέρος εγεννήθη. Αυτό θα σας δώση ό,τι θέλετε. Η απάντησις του είναι ό,τι σας εξήγησε.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: (προς τον μάρτυρα): Ζητούμεν να μας πης τι είσαι. Δεν ζητούμεν θρήσκευμα, αλλά εθνικότητα.

MARTYΣ: Είμαι Κύπριος ελληνόφωνος.

MARTYΣ: Οι γονεείς μου είναι Κύπριοι και Ελληνόφωνοι επίσης.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Την 30 Απριλίου επήγατε εις την Εκκλησίαν διά να ακούσητε την ομιλίαν;

MARTYΣ: Όχι. Επήγα, όπως πηγαίνουν όλοι οι Χριστιανοί, διά να προσευχηθώ και ακούσω κήρυγμα.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Ηκούσατε το κήρυγμα; Ητο ενδιαφέρον ή εμείνατε αδιάφορος;

MARTYΣ: Με ενδιέφερεν.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Από ποίας απόψεως ήτο ενδιαφέρον διά σας το κήρυγμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο ομιλητής ανέφερε φράσεις τινάς, αι οποίαι μου εκίνησαν την περιέργειαν.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Σας εκίνησαν την περιέργειαν ως Χριστιανού ή ως αστυνομικού;

ΜΑΡΤΥΣ: Και διά τα δύο.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Μπορείτε να μου πείτε ποίον μέρος του κηρύγματος μας ενδιέφερεν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εχω ήδη αποφανθή ότι η μαρτυρία περί γνώμης δεν γίνεται δεκτή.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Σέβομαι την γνώμην του Προέδρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αι ερωτήσεις πρέπει να είναι σχετικά με το θέμα ή να προσβάλλουν τον χαρακτήρα του μάρτυρος.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Πόσα λεπτά χρειάζεσαι να επαναλάβης αυτά που κατέθεσες, ότι άκουσες από τον Μητροπολίτην;

ΜΑΡΤΥΣ: Εν τέταρτον της ώρας.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Δεν έχετε το ελάττωμα της βραδυγλωσσίας;

ΜΑΡΤΥΣ: Ομιλώ ευγενώς. Χρειάζομαι να τα επαναλάβω **10-15** λεπτά. Ο Μητροπολίτης θα είπε και άλλα, τα οποία δεν μπορώ να καταθέσω. Ο Μητροπολίτης διά να πη όλα τα άλλα εχρειάσθη πολύ περισσότεραν ώραν, από όση εχρειάσθη να είπη όσα ανέφερα. Αυτά που είπον είναι μέρος της ομιλίας του Μητροπολίτου.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Από την όλην ομιλίαν, την περιέργειαν σου εκίνησεν ως Χριστιανού και αστυνομικού αυτά, τα οποία κατέθεσες;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Είπον ότι είπεν ότι ημείς είμεθα Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι και όχι απλώς χριστιανοί Ορθόδοξοι και δεν λησμονούμεν ότι πρέπει να αγαπάμεν την θρησκείαν και τον εθνισμόν μας.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Τούτο σε εξένισεν ως αστυνομικόν ή ως Χριστιανόν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν επιτρέπω την ερώτησιν.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Ποία είναι η μόρφωσις σας;

ΜΑΣΡΤΥΣ: Ετελείωσα την Ανώτατην Αγγλικήν

Σχολήν Μόρφου.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Ακριβώς. Διατί στενοχωρείσαι να το πης;

ΜΑΡΤΥΣ: Ετελείωσα επίσης την Εμπορική Σχολήν Σαμουήλ.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Είναι Ελληνική;

ΜΑΣΡΤΥΣ: Είναι Εμπορική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι εννοείτε;

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Να διδάσκεται η Ελληνική γλώσσα.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: (Εις τον μάρτυρα): Είπες ότι ο Μητροπολίτης ανέφερεν εις την Κύπρον παρατηρείται μεγάλη προπαγάνδα. Αντελήφθης τι είδους προπαγάνδα διενεργείται εις την Κύπρον;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αποκλείω την ερώτησιν.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Η υπεράσπιση νομίζει ότι η κατηγορία στηρίζεται επί ωρισμένων φράσεων του Μητροπολίτου. Δεν επιτρέπεται να ερωτήσωμεν κατά ποίον τροπον επιβαρύνουν αύται τον Επίσκοπον;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποίος σας είπεν, ότι αι φράσεις αύται επιβαρύνουν τον κατηγορούμενον;

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Υπάρχουν εις το κατηγορητήριο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η κατηγορία είναι ότι ο πελάτης σας ως εις ωρισμένας περιστάσεις είπεν ωρισμένας φράσεις και λέξεις. Η υπεράσπισις θα αποδείξη ότι αι φράσεις αύται ήσαν αθώαι και δεν επιβαρύνουν τον εγκαλούμενον.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ: Δύναμαι όμως να ερωτήσω υπό ποίας περιστάσεις ελέχθησαν τα όσα ελέχθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή η ερώτησις μπορεί να υποβληθή. Κατά τον περί μαρτυρίας νόμον, δεν ημπορούσατε να ερωτήσετε τον μάρτυρα τι εννοεί.

Εις το σημείον τούτο εγείρεται ο Μητροπολίτης διαμαρτυρόμενος προς το δικαστήριον διά την απαγόρευσιν των ερωτήσεων των συνηγόρων του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το Δικαστήριον θα διακόψη την συνεδρίασιν, εάν εξακολουθήσετε αυτήν την τακτικήν.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Διαμαρτύρομαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αναθέσατε την υπεράσπισιν σας εις εννέα δικηγόρους, οι οποίοι βεβαίως θα κανωνίσωσι την πορείαν ταύτης.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Ενεπιστεύθην την υπεράσπισιν μου εις τους δικηγόρους μου, με την συνεργασίαν μου πάντοτε.

Ο κ. Πρόεδρος εγκαταλείπει την έδραν διακόπτων την συνεδρίασιν.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Πάω φυλακήν από τώρα. Η δικονομία δεν με αφήνει να είπω καθαρά ότι θέλω. Θέλω να αποδείξω ότι εξασκείται σοβαρωτάτη προπαγάνδα από μέρους του Γραφείου της Παιδείας εναντίον της ελληνικής παιδείας. Η δικονομία έγινε προ ολίγου αφορμή να αναφερθή εδώ ο όρος "Ελληνόφωνος".

Επαναληφθείσης της συνεδρικήςσεως περί την **11.30** ώραν ο κ. Πρόεδρος είπε τα ακόλουθα: Τη αιτήσει των δικηγόρων της υπερασπίσεως και μη ενισταμένης της κατηγορίας αναβάλλω την υπόθεσιν διά την **2.35** μ.μ. ίνα εν τω μεταξύ ηρεμήση ο καθ' ου η αίτησις, μελετήση την κατηγορίαν και ακούση την συμβουλήν των δικηγόρων του.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαμαρτύρομαι. Δεν έδωσα αυτήν την εντολήν εις τους δικηγόρους μου. Εχω απόλυτον ψυχραιμίαν και πλήρη συναίσθησιν του ότι είπον. Και τούτο αποτελεί καθήκον μου ως αρχηγού της Εκκλησίας και ως Εθνάρχου του τόπου. Διαμαρτύρομαι διά την γενομένην παραποίησην εις την ομιλίαν μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν θέλω να ενασκήσω τας εξουσίας μου διά τη τήρησιν της τάξεως εν τω δικαστηρίω. Σέβομαι την θέσιν σας ως Επισκόπου, αλλά εάν εναγκασθώ δεν δύναμαι παρά να σας μεταχειρισθώ ως κοινόν διάδικον.

ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗΣ: Να πάω φυλακήν, χάριν της νεολαίας της Κύπρου. Ο Θεός να με βοηθήση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η γενομένη αίτησις προς αναβολήν εγένετο διά το καλόν σας έστω και εάν εγένετο εν αγνοία σας.

ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗΣ: Εν τοιαύτη περιπτώσει παύω τους δικηγόρους μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα δώσω τη αναβολήν και εάν εξακολουθήσετε κατ' αυτόν τον τρόπον, θα λάβω μέτρα διά να σας εξαναγκάσω να υπακούσετε.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Είναι προτιμότερον να με στείλετε εις την φυλακήν. Αντιλαμβάνομαι ότι αι πράξεις μου σχετίζονται με ζήτημα το οποίον μου επιβάλλει να αναμιχθώ. Γνωρίζω την δικονομίαν. Αλλά νομίζω ότι η δικονομία με εμποδίζει από του να υπερασπίσω την νεότητα της Κύπρου, από την προαπαγάνδαν την οποίαν διευθύνει εναντίον της το Γραφείον της Παιδείας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η δικονομία δεν σας απαγορεύει να φέρετε εδώ μάρτυρας όσους θέλετε διά να αποδείξετε ότι ισχυρίζεσθε. Να είσθε βέβαιος ότι θα τύχουν της ίδιας προστασίας, όπως και οι μάρτυρες της κατηγορίας. Δεν γνωρίζω εάν υπάρχει αυτή η προαπαγάνδα του γραφείου της Παιδείας. Δύνασθε να φέρεται όσους μάρτυρες θέλετε.

Γενομένης διαλογικής συζητήσεως ο κ. Ασμουρ δηλοί ότι δέχεται να επανακληθώσιν όλοι ή τινές εκ των εξετασθέντων μαρτύρων της κατηγορίας και αναλαμβάνει να καλέση και προσφέρη εις την υπεράσπισιν όλους τους μάρτυρες της κατηγορίας, οι οποίοι εκλήθησαν μεν, αλλά δεν εξητάσθησαν.

Η συνεδρίασις λύεται και επαναλαμβάνεται κατά την **2.30** μ.μ.

Ο κ. Τορναρίτης εισηγείται ότι η υπεράσπισις θα αντεξετάση διά την έννοιαν των λέξεων εκείνων, αι οποίαι δύνανται να έχωσι διαφορετικήν σημασίαν, όπως και εν Αγγλία όπου χρειάζεται επεξήγησις. Ο κ. Πρόεδρος συμφωνεί και η υπεράσπισις συνεχίζει εις το σημείον καθ' ο μεγάλη προπαγάνδα διεξάγεται εν Κύπρω και ιδιαιτέρως εις τα σχολεία εκ μέρους του Γραφείου της Παιδείας. Γίνεται λόγος και διά τα άρθρα του κ. Αλαν Γκρέαμ εναντίον των κυπρίων.

Καλείται ο αστυνομικός Σάββας Μανέσης, ο οποίος επαναλαμβάνει όσα περίπου και ο

προηγούμενος μάρτυς, λέγων ότι είναι Χριστιανός Ορθόδοξος, ότι είναι Έλληνα και ότι δεν εδιδάχθη να μη είναι πιστός βρετανός υπήκοος. Παραδέχεται ότι είναι δυνατόν να ελέγχθησαν πολλά, τα οποία δεν ενθυμείται εκ μέρους του Μητροπολίτου, όπως περί ευσπλαχνίας, στοργής και αλτρούσμου.

ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ-ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ: Καλούνται οι μάρτυρες κατηγορίας Ταλιαδώρος και Τσιγγιρίδης, οι οποίοι βεβαιώνουν ότι ήλλαξε τελείως το προ τίνος ισχύον αναλυτικόν πρόγραμμα των ελληνικών σχολείων της Κύπρου, ότι κατά το παλαιόν πρόγραμμα, το οποίον ίσχυε μέχρι του **1935**, το μάθημα της Ελληνικής Ιστορίας και τις Ελληνικής Γεωγραφίας εθεωρείτο ως κύριον μάθημα και ωρίζοντο τρεις ώραι, δι' έκαστον εξ αυτών εβδομαδιαίως συμφώνως προς το πρόγραμμα του Ελληνικού Υπουργείου Παιδείας ενώ αντιθέτως εις το νέον πρόγραμμα συνεπτύχθη διδασκαλία της Ελληνικής Ιστορίας και Γεωγραφίας εις **3-4** μαθήματα επί **3/4** της ώρας έκαστον, δι' ολόκληρον το σχολικόν έτος και τούτο μόνον διά την τετάρτην και πέμπτην τάξιν.

Εν συνεχεία λέγουν ότι διά τα τελευταία **5-6** έτη κατηναλώθησαν μόνο **20-24** ώραι εν όλω διά την διδασκαλίαν της Ελληνικής Ιστορίας και της Ελληνικής γεωγραφίας.

Καταθέτουν επίσης ότι απαγορεύθη να χρησιμοποιούνται από τους μαθητάς το λευκόν και το κυανούν χρώμα γενικώς και ειδικώς εις μολύβια, τετράδια, σήματα κλπ., όπως απαγορεύθησαν και τετράδια εις το εξώφυλλον των οποίων υπήρχεν ο χάρτης της Ελλάδος.

Η κατηγορία έκλεισε την υπόθεσιν της και η συνεδρίασις διεκόπη διά την **9** π.μ. της σήμερον.